

СУЧАСНИЙ СТАН ТУРИЗМУ Й РЕКРЕАЦІЇ В ЧЕРКАСЬКІЙ ОБЛАСТІ

О. В. Браславська, І. Г. Рожі

Уманський державний педагогічний

університет імені Павла Тичини

вул. Садова, 2

м. Умань, Черкаська область

20300, Україна

e-mail: oksana.braslavska@udpu.edu.ua,

inna.rozhi.93@gmail.com

У статті здійснено опис сучасного стану туризму й рекреації Черкаської області, який охоплює територіальну організацію туристсько-рекреаційної діяльності в регіоні. Розглянуто праці вітчизняних авторів, які вивчали у своїх роботах питання туризму й рекреації та в цілому туристсько-рекреаційного потенціалу території, питання його дослідження. Охарактеризовано туристсько-рекреаційні об'єкти, сучасний туристичний потік Черкаської області. Описано дефініції трактування туристсько-рекреаційного потенціалу як у словникових виданнях так і у авторських працях науковців.

Ключові слова: туристсько-рекреаційний потенціал, рекреація, туризм, туристська інфраструктура, туристський потік, Черкаська область.

Постановка проблеми. Тенденцією останніх десятиліть стало перетворення рекреації й туризму в одну з найприбутковіших і динамічно розвинутих галузей світового господарства. Нові тенденції соціально-економічного розвитку країни зумовлюють більш відповідальне ставлення до формування регіонального туристсько-рекреаційного продукту, що вимагає в свою чергу попередньої оцінки туристсько-рекреаційного потенціалу кожного регіону.

Черкаська область (її природна й історико-культурна спадщина, регіональне розмаїття об'єктів відвідування на теперішній час) є однією з найбільш привабливіших областей країни, що реалізує стратегію рекреації і

туризму. Туристсько-рекреаційний потенціал та інфраструктура є визначальними у вивченні ландшафтної, туристської, рекреаційної, краєзнавчої, культурно-історичної складових нашої держави, що потребує поглибленого вивчення сучасного стану туризму й рекреації Черкаської області.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Практично кожна область України володіє рекреаційними ресурсами та має свою інфраструктуру для розвитку туризму і рекреації. Про це свідчать сучасні наукові доробки науковців дослідників, а саме: Я. Д. Атаманюк (Соціально-економічні передумови розвитку рекреаційно-туристичної індустрії в Івано-Франківській області), Я. В. Василевська (Туристсько-рекреаційні ресурси Херсонської області: суспільно-географічні особливості), С. В. Дутчак (Туристсько-рекреаційні ресурси ландшафтів), В. І. Новікова (Туристсько-інформаційні центри як важлива складова інфраструктурного забезпечення рекреаційної діяльності в Україні), М. Л. Орлова (Рекреаційно-туристичні ресурси та туристичне господарство Мальдівської республіки), Т. М. Павленко (Історико-культурні рекреаційні ресурси Полтавської області), І. М. Філоненко (Рекреаційно-туристичні ресурси України з основами туристичного ресурсознавства: навчальний посібник) та інші.

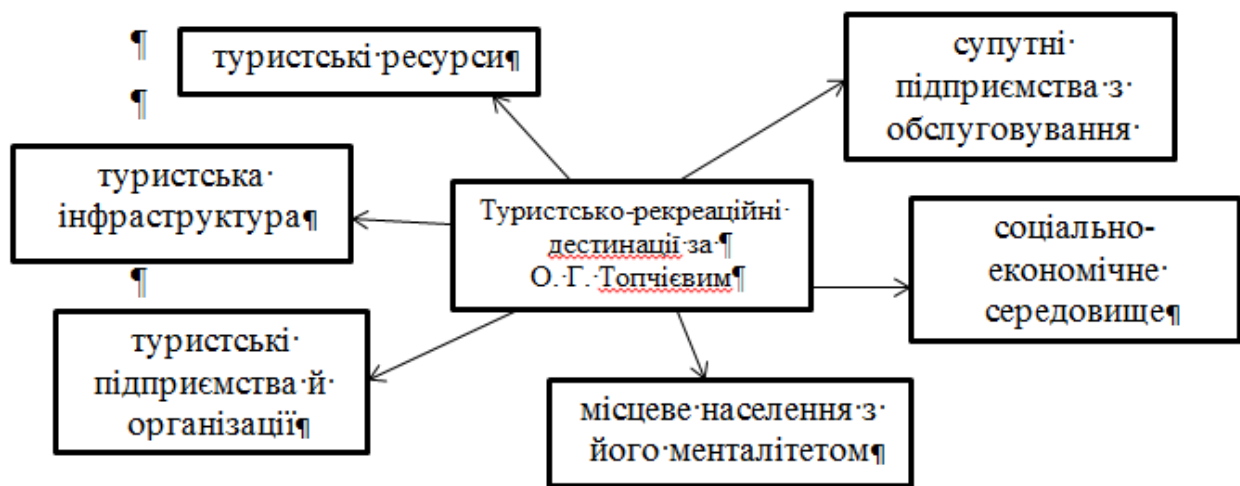
Щодо туристсько-рекреаційного потенціалу Черкаської області, то цими питаннями займалися: В. І. Новікова (Територіальна організація рекреаційної діяльності у контексті збалансованого розвитку регіону (на прикладі Черкаської області)) [7], К. С. Калініченко (Історико-культурна спадщина Черкащини як ресурсний потенціал розвитку туристичної галузі) [4], Т. М. Нераденко (Історія, культура і природа Черкащини на туристичних маршрутах регіону) [3, 6], С. Г. Кандич (Національний історико-культурний заповідник «Чигирин» : путівник) [5, 9], К. В. Побиванець (Проблеми управління використання курортно-рекреаційного потенціалу Черкаської області) [8] та інші.

Формулювання цілей статті. Полягає в обґрунтуванні та характеристиці туристсько-рекреаційного потенціалу Черкаської області.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Планом реалізації Стратегії розвитку Черкаської області передбачено проектування розвитку її туристсько-рекреаційної сфери через Програму «Підвищення конкурентоспроможності регіону» за такими проектами, як: «Історично-екскурсійний простір «Коло друзів» для мандруючих по Черкащині», Маньківщина туристична «Буцький Каньйон», Розбудова та облаштування туристичного об'єкту «Тясминський каньйон» в м. Кам'янка Черкаської області», «Підвищення інституційної спроможності суб'єктів туристичної сфери області», «Промоція туристичного потенціалу Черкаської області» «Розробка туристичного мобільного додатку «Черкащина туристична» (поширення на всю територію області)», «Проведення рекламного прес-туру по Черкаській області з урахуванням доступності для осіб з інвалідністю, учасників бойових дій та ветеранів АТО». Цілі проектів різноманітні: збільшення туристичного потоку в Черкаську область, розвиток туристсько-рекреаційної галузі району; розвиток зеленого туризму; покращення соціально-економічного середовища сільських територій; підвищення рівня обізнаності та професіоналізму фахівців у туристичній галузі; популяризація туристичного потенціалу регіону в Україні та за її межами шляхом створення мобільного додатку для IOS та Android «Черкащина туристична» із зазначенням місць відпочинку та туризму; розвиток туристичної привабливості Черкаської області; розкриття та популяризація туристичного потенціалу області з забезпеченням організації місць відпочинку для осіб з інвалідністю, учасників бойових дій та ветеранів АТО [1].

Останнім часом проблема оцінки територій для туристсько-рекреаційного використання активно досліджується географами, архітекторами, дослідниками фахівцями в галузі туризму та рекреації. Існує кілька підходів до визначення туристсько-рекреаційного потенціалу, загальним для яких є те, що, всі вони звернені на детальне вивчення тих чи інших факторів (ресурсів, умов, факторів) туристсько-рекреаційної діяльності. Як правило, для визначення туристсько-рекреаційного потенціалу піддаються рельєф, клімат, водні об'єкти, ареали

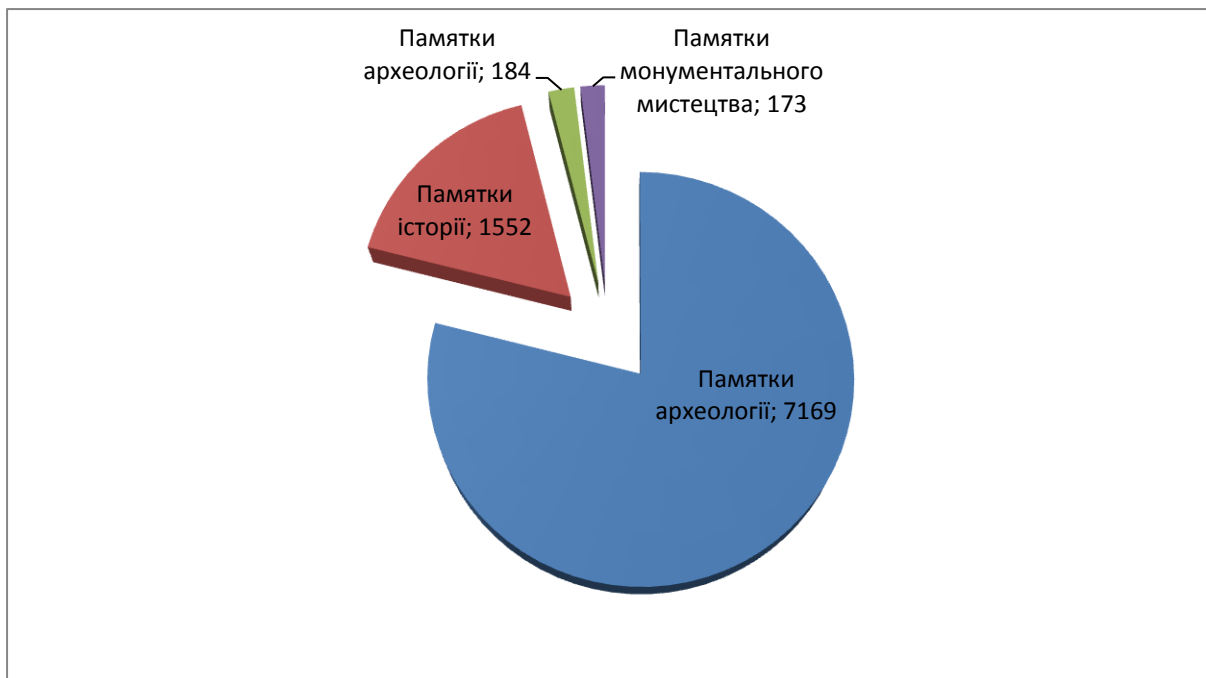

фауни і флори, транспортна доступність, наявність туристсько-рекреаційної інфраструктури (будівель (готелів), комплексів, інженерних систем).

Тож, туристсько-рекреаційний потенціал трактуватимемо як особливу дефініцію, що передбачає наявність таких фундаментальних складників як рекреаційні ресурси й туристська інфраструктура, достатність розвитку яких на певній території сприяє відновленню сил людини під час здійснення різноманітних туристських акцій. Сьогодні в Україні науковцями пропагується територіальна систематика туристсько-рекреаційного потенціалу, яка пов'язана з територіальною організацією туристсько-рекреаційної діяльності. О. Г. Топчієв, підтримуючи думку багатьох науковців, виділяє поняття «дестинації», яке включає (схема 1) [10, с. 132]:

Рис. 1. Територіальна систематика туристсько-рекреаційного потенціалу, (за [10]).

Вивчення природних передумов розвитку сфери рекреації і туризму традиційно є одним з перших етапів туристсько-рекреаційної оцінки території, так як природні ресурси служать одним з провідних чинників, які зумовлюють її рекреаційне використання. Туристсько-рекреаційний потенціал має яскраво виражену орієнтацію на використання природних ресурсів, причому в туристсько-рекреаційну діяльність включаються не окремі компоненти природи, а весь природний комплекс (ландшафт) в цілому. Тобто туристи при виборі місця для здійснення туристсько-рекреаційних занять, перш за все, враховують той набір природних ресурсів, яким володіє територія (особливості

ландшафтів, сприятливість клімату, багатство і різноманітність рослинного і тваринного світу, природні можливості для занять спортом та інше).

Туристсько-рекреаційні ресурси Черкаської області відображають різні етапи розвитку історії і культури краю, природи, життя і діяльність відомих людей, мають мистецьку і наукову цінність. Головне управління Держгеокадастру у Черкаській області констатує наявність 0,2 тис. га курортних та лікувально-оздоровчих територій і 1,5 тис. га рекреаційних територій з 2091,6 тис. га загальної площі [2], що є досить обмеженим для розвитку туристсько-рекреаційного потенціалу.

Згідно офіційної статистики Черкаської обласної ради на державному обліку в Черкаській області перебувають 9078 пам'яток (діаграма 1) [1]:

Рис. 2. Пам'ятки, що перебувають на державному обліку в Черкаській області за даними Черкаської обласної ради.

Найвизначніші пам'ятки області об'єднані у 8 заповідниках:

1. Шевченківський національний заповідник.
2. Національний заповідник «Батьківщина Тараса Шевченка».
3. Національний історико-культурний заповідник «Чигирин».

4. Державний історико-культурний заповідник «Трипільська культура».
5. Державний історико-культурний заповідник «Трахтемирів».
6. Кам'янський державний історико-культурний заповідник.
7. Корсунь-Шевченківський державний історико-культурний заповідник.
8. Державний історико-архітектурний заповідник «Стара Умань».

До туристсько-рекреаційного потенціалу відносять всесвітньо відомий Національний дендрологічний парк «Софіївка» НАН України, що виконує функції науково-дослідного інституту Національної академії наук України, центру інтродукції, мобілізації та акліматизації рослинного різноманіття Правобережного лісостепу України, навчально-виховної бази, туристичної установи, музею садово-паркового мистецтва. «Володіючи всіма складовими туристсько-рекреаційного потенціалу, парк щорічно приймає понад 500 тис. відвідувачів з усіх куточків світу» [9, с. 118].

Туристським осередком в області є Канівський район, на території якого розташований єдиний в області Канівський природний заповідник. «Популярністю у відвідувачів користується музей природи в меморіальному будинку академіка М. Біляшівського. Експозиція музею складається із 7 відділів (археологічного, палеонтологічного, лісового, ботанічного, зоологічного, відділу загальної екології, відділу вшанування пам'яті першого ректора Київського університету – професора М. Максимовича) та двох меморіальних кімнат академіка М. Біляшівського» [9, с. 120].

Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення розташований в центрі міста Кам'янка на березі річки Тясмин. Парк перебуває у підпорядкуванні Кам'янського державного історико-культурного заповідника, створеного з метою охорони комплексу пам'яток історії, культури, природи в тому числі пов'язаних з перебуванням у м. Кам'янка О. С. Пушкіна та П. І. Чайковського. Щороку парк відвідують понад 30 тис. осіб.

Корсунь-Шевченківський парк на р. Рось, створений в кінці XVIII ст. і розміщений на трьох островах. Парк є культурно-освітнім осередком, а також популярним туристичним об'єктом Черкащини.

Одним із найстаріших парків України є парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення «Козачанський» в селі Козацьке Звенигородського району, закладений у XVIII ст. архітектором І. І. Новохацьким за наказом князя Голіцина. У центральній частині парку знаходився фонтан, альтанка, а в глибині парку – фамільний склеп. Композиція маєтку є не типовою для регіону й унікальною за своєю структурою.

Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення «Тальнівський парк» розташований на території колишнього маєтку Потоцьких-Шувалових та є одним з кращих садово-паркових комплексів України в стилі романтизму. Долина річки Тальянки сформована у вигляді набережних з водопадом і численними джерелами та місточками. Парк створювався на базі існуючого лісового масиву, хоча додатково заліснювався різними породами дерев.

Неймовірною окрасою міста Черкаси є парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення Сосновий бір, який розташований на березі річки Дніпро та включає в себе зони активного і тихого відпочинку з альпінізмом та каскадами озер, дитячий сектор, зону пляжів.

За даними головного управління статистики у Черкаській області кількість туристів, обслугованих туроператорами та турагентами з 2000 по 2018 роки досить відрізняється (рис. 3) [11].

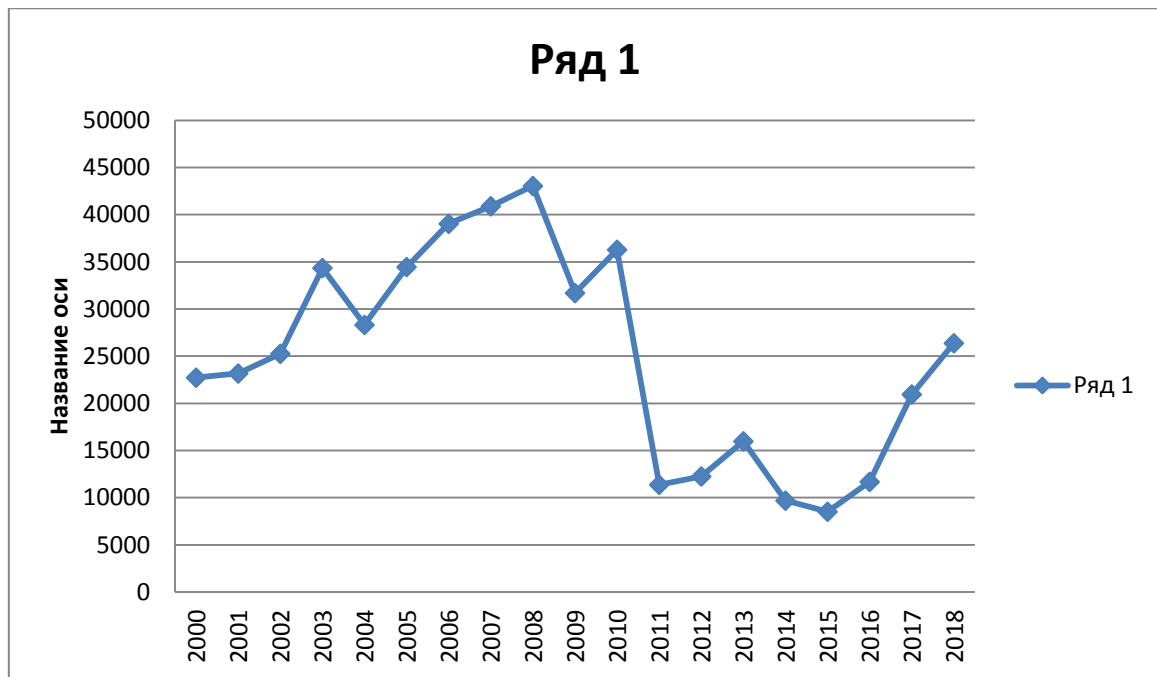

Рис. 3. Кількість туристів, обслугованих туроператорами та турагентами Черкаської області з 2000 по 2018 роки.

Туризм на Черкащині відіграє значну роль у створенні нових робочих місць так як прослідковується позитивна динаміка щодо кількісних показників закладів тимчасового розміщення, щороку відкриваються нові туристичні інфраструктурні об'єкти. Якщо у 2011 році закладів тимчасового розміщення нараховувалось 65, у 2012 році їх кількість збільшилась до 69, у 2013 році – 72, то у 2017 році в області їх функціонувало 76, а також 758 закладів ресторанного господарства та 3 туристично-інформаційні центри (м. Канів, м. Черкаси та Чигиринський район) [11].

Висновки з даного дослідження і перспективи. Черкаська область володіє значними туристсько-рекреаційним потенціалом, який охоплює об'єкти туризму та рекреації, деякі з них визнані на рівні країни. Збільшилися туристські потоки відвідування. Але варто туристсько-рекреаційний потенціал Черкаської області покращувати за кількістю й за якістю. До перспективних питань дослідження необхідно віднести розширення критеріїв у класифікаціях рекреаційних ресурсів, покращити матеріально-технічну базу. Органам державної влади варто приділяти більше уваги питанню розвитку туризму й рекреації в регіонах. Адже саме ці галузі господарства в Черкаській області

мають чималий потенціал і за умови проведення заходів щодо їх покращення приносять значні надходження до місцевого бюджету.

Література:

1. Головне статистичне управління в Черкаській області. URL: www.ck.ukrstat.gov.ua (дата звернення: 06.02.2020).
2. Головне управління Держгеокадастру у Черкаській області. URL: <http://cherkaska.land.gov.ua/> (дата звернення: 06.02.2020).
3. Історія, культура і природа Черкащини на туристичних маршрутах регіону / авт.-упоряд. Т. Нераденко. Черкаси: видав. Чабаненко Ю. А., 2014. 204 с.
4. Калініченко К. С. Історико-культурна спадщина Черкащини як ресурсний потенціал розвитку туристичної галузі. *Вісник ЧДТУ*. Серія: Історичні науки. Черкаси, 2017. Вип. 9. С. 139–147.
5. Національний історико-культурний заповідник «Чигирин»: путівник. Черкаси: видавець Кандич С. Г., 2013. 100 с.
6. Нераденко Т. М. Археологія Черкащини: посібник-довідник. Черкаси: ПП Чабаненко Ю. А., 2011. 307 с.
7. Новикова В. И. Территориальная организация рекреационной деятельности в контексте сбалансированного развития региона (на примере Черкасской области): автореф. дис. ... канд. геогр. наук: 13.00.02. Київ, 2008. 24 с.
8. Побиванець К. В. Проблеми управління використання курортно-рекреаційного потенціалу Черкаської області. URL: http://www.rusnauka.com/12_kpsn_2009/economics/44584.doc.htm (дата звернення: 26.12.2020).
9. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Черкаській області у 2017 році. Черкаська обласна державна адміністрація. Управління екології та природних ресурсів. URL: http://www.eco.ck.ua/docs/Dop_2017.pdf (дата звернення: 26.12.2020).

10. Топчієв О. Г., Яворська В. В., Ніколаєва О. І. Рекреаційно-туристична діяльність як складова регіональних господарських комплексів: концептуально-понятійний огляд. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія: Географічні науки. 2016. Вип. 5. С. 128–134.

11. Черкащина туристична. Туризм (обласне дочірнє підприємство). Черкаська обласна державна адміністрація. URL: <http://ck-oda.gov.ua/turyzm-oblasne-dochirnje-pidpryjemstvo/> (дата звернення: 23.11.2019р.).